

Det klingendes meningspotensial og dets slumrende klangbunn i lytteren: Utkast til en musikkinspirert livsanskuelse

Peder Christian Kjerschow

Abstract: In this essay I am aiming to sketch a context of my view of music, taking the form of a musically-inspired *Weltanschauung* [world view]. Confronted with “great” music of all types, I experience the particular ability of music to bring consciousness into a state of listening, attentive “passivity”, without the need for an explanation of what it is about. Afterwards, the thinking consciousness may rise to active reflection on the unique *potential of meaning* in music – so unlike anything else – and on the equally enigmatic resonant disposition in me that responds to music as an essential meaningful appeal. Although music has all the characteristics of its human origin and historical context, it may be considered as a spring welling from the very source of the world: Its potential of meaning is rooted deeper than human culture. Thus, music offers a confrontation with *objective reality*, not with something “staged” by our consciousness or, not to mention, by our brain. This musical confrontation with *reality* has led to my questioning the subjectivism of Kant and especially Fichte, and to an interest in Schelling’s *philosophy of nature* as a convincing refutation of subjectivistic epistemology. In the name of reality, I touch on the problematic interpretations and conclusions of neuroscience and brain research concerning self-perception. This sort of “philosophy”, where the very self (i.e. the “I” or the subject) is identified with the object studied, i.e. the brain itself. This view may also imply a reductionistic understanding of the experience of meaningful music as “staged” by the *reward system* of the brain.

Keywords: musically inspired *Weltanschauung*, potential of musical meaning, objective reality, subjectivism, brain research (neuroscience), self-perception, reward system of the brain

I møtet med «stor» musikk, uansett sjanger, er den lyttende bevissthet en slags lydhør sammenhengsporende tenkning som værer «uhørt» mening og legger seg flat for å ta det kommende innover seg og romme det. Det er først i ettertid at tenkning – «rammet» og tiltalt – kan reise seg til spørrende refleksjon omkring det *tankevekkende* som har inntruffet. Det er i denne etterfasen at tenkningen viser sin *aktive* side, og det er gjerne den som i dagliglivets språkbruk har fått betegnelsen tenkning, eller også fornuft, forstand, dømmekraft og så videre. Og det er selvsagt denne fasen som her i skrivende stund med større eller mindre hell kommer til uttrykk når den søker å være tro mot det «inntrufne». Et av spørsmålene som igjen og igjen har meldt seg, angår det gåtefulle meningspotensialet som ligger i det klingende, så ulikt alt annet, og som i den grad *slår til* i enkelte musikkforløp – dette meningspotensialet som gjør det berettiget å snakke om musikkens *vesen*.

Det er i samlivet mellom det klingende og den lyttende tenkning at musikken blir seg selv. I dette samlivet hvor uhørt musikalsk mening så å si veller opp, er det som om denne meningsappellen angår noe like uhørt i meg selv, noe som vekker mistanken om at jeg er noe mer enn jeg ante. Det er i denne lyttende tenkningen at tenkningens slumrende sans for meningsfull sammenheng vekkes – og uten denne ingen sammenheng, ingen mening, ingen verden. Hva er altså tenkning? Såpass kan man saktens si: Den er som en hund etter sammenheng – og dermed mening. Dette uhørt tiltalende i musikalsk sammenheng, som ikke sier eller forteller noe, angår altså noe nesten fortrolig som allikevel er meg fremmed – fremmed for mitt daglige jeg. Hva betyr så «angår»? Det er ettertanken som spør: Hva er dette som angås og som risikerte å forbli u-angått om det ikke var blitt tiltalt av musikken? Musikken har satt meg på sporet av noe umistelig, og i en viss forstand har jeg både musikken og det den angår i meg, å takke. Det er i dette samlivet at musikken – og den verden hvor den opptrer – blir et anliggende, et anliggende jeg her skal forfølge i et musikkfilosofisk snarere enn et estetisk *forsøk*. Og denne innledende betraktningen antyder vel allerede noen tilløp til en verdensanskuelse. I første omgang er det et utkast til en musikkforståelse, og så skal jeg i det følgende prøve å oppspore noen av dens forutsetninger, se nærmere på hva slags implikasjoner den måtte skjule i sine folder.

* * *

Musikk kan jeg oppleve som et meningsoppkomme, ja, et verdensoppkomme av mening, som i siste instans sier noe om verden og om mennesket som verdensborger med nese for mening. Det er noe ved musikken som åpenbart stikker dypere enn kulturen, hvor meget den enn nettopp er et kulturuttrykk og bærer alle tegn på å være menneskeskapt. Dens meningspotensial er slik at selv den mest individuelt pregede musikk, og kanskje nettopp den, kan tale til noe i meg som går ut over det jeg hadde den ringeste mistanke om selv å kunne romme. Jeg svarer på tiltalen med en ukjent klangbunn som forbløffer. Og det er en erfaring som har satt preg på min holdning både til verden og meg selv. Den enkelte komponist er altså en meningskaper i verden, en som kan komme til å sette musikkforløp av uhørt overindividuell mening ut i livet. Og dette preget er et uttrykk for at unnfangelsen av musikalsk mening hos den enkelte skjer ut fra et potensial som ligger dypt i naturens uendelighet av skapende muligheter – forut for fenomenverdenen slik den trer frem for oss i omgivelsene. Mennesket som kulturskaper vitner således om at naturen, den skapende natur, også er opphavet til fritt skapende individer. Her opereres det selvsagt med et vidt naturbegrep, og da må man kunne si at menneskelig skapende frihet også rommes som en mulighet i naturens skjød. Og det individuelle synes da å være forankret i et verdenspotensial som muliggjør universell individualitet. Ja, det universelle manifesterer seg kanskje sterkest nettopp i en fritt skapende individualitet.

I en lyttende bevissthet kan musikken altså aktivere strenger som vekker mistanke om at man er noe mer enn hva hverdagen og dens følelsesliv har kunnet avsløre. Dette «mer» kan imidlertid knapt forbause når man betenker vårt slektskap med all verdens mangfold av formede fremtoninger – fra dyr, blomster og trær til snekrystaller, regnbuer og universets galakser. Og som en pendant svarende til alt dette er vi fra naturens side altså utstyrt med en bevissthetens sporsans som spørrende vet å komme under vær med all denne formgivning og i neste omgang reflektere over hvordan det hele henger sammen. Sammenhengen ligger riktignok ikke i dagen, men i kraft av en anelsesfull bevissthet som forutsetter enhet og sammenheng og dermed næres av en vedvarende mistanke om *noe mer*, er vi så å si på innsiden av mysteriet og inn-forstått med at vi i det minste

er på sporet av dyp virkelighet: Det gis spor og veier som fortaper seg, men som samtidig peker og leder – mot det som overgår vår fatteevne. Og dette er altså noe fatteevnen fatter, og det er en slags overskridelse allerede i dette.

Langs slike tankebaner har jeg gjort meg mine tanker om musikken. Og musikkerfaringen har utløst behovet for en slags kontekstualiserende utdypning ved å skissere en større sammenheng, ja, en verdenskontekst hvor mennesket blant annet gjennom musikken manifesterer noe av det uutgrunnelige potensial hvorfra verden blir til og vårt indre liv gradvis kommer til bevissthet gjennom evolusjonen. Uansett verdensanskuelse og hvilket språk den formuleres i, er denne uutgrunnelighet åpenbar for enhver! Uansett hvor mye man legger fenomenene og dermed verden under lupen, vil selve det form- og meningsskapende i verden måtte fortape seg i et opphav som i høyden kan anes – eventuelt som noe *helt annet*, hva nå det måtte bety.

I denne holdningen ligger det en tillit til at det vi møter der ute, er *virkelighet*, ikke noe bevisstheten bare forespeiler eller foregir. Det er en tillit til at verdens (og musikkens) meningsfulle *tiltale* på den ene side og menneskets *tiltalte* sans for sammenheng og mening på den annen side er to sider av samme sak, og at samværet mellom dem er *talende*: Det er noe reelt som manifesterer seg i dette møtet, i samlivet mellom bevisstheten og verden, og bare der. Det er her, på denne arena, at mennesket og verden manifesterer seg i sin sanne fylde. Samværet med musikken illustrer noe av poenget: Det er først i samværet mellom en oppmerksomhet som fanges, det vil si mellom en lyttende tenkning og en talende musikk, at musikken blir seg selv: Der ute i rommet og for hørselen dreier det seg utelukkende om en rekke svinnende klangmomenter, mens bevisstheten «vet» bedre, trosser svinnet idet den værder helhet. Musikkens tilblivende tilsynekomst er betinget av tonenes forgjengelighet. Melodien er der først fullt og helt i det øyeblikk alt det sansede er passé, forgangent. Det vi står igjen med under selve lyttingen og til slutt når tonene endelig er borte, det er det «forgangnes overlevelse», for å si det med Bergson (Bergson, 1989, s. 77).¹ Musikken forutsetter det forgangnes overlevelse i en slags

---

1 Fra essayet «Innføring i metafysikken» (Bergson, 1989).

ettertilværelse hevet over nuene som forgår, ja, i en viss forstand hevet over tiden. Hvis erfaringen av at tiden har noe med før og etter å gjøre, så forutsetter denne erfaringen en bevissthet som ikke er prisgitt dette *før* og *etter*, men så å si er både før og etter – det vil si en bevissthet som med Roman Ingarden kan sies å «eie alle delene (før og etter) i ethvert øyeblikk» (Ingarden, 1962, s. 43): Tonene forgår i melodien som på en måte er allestedsnærværende – slik bevisstheten er. Bevisstheten lar seg ikke dupere av svinnet, av det som blir borte, av det som er fraværende for sansene. Det er i kraft av denne bevissthetsens inn-forståtte bedreviten at både musikken og verden kommer til orde på egne premisser.

Den beleste leser vil allerede gjenkjenne noe av tankegangen fra tenkere jeg med henblikk på utdypning skal berøre nedenfor. Men først: Denne min skisserte forståelse settes i perspektiv av en dominerende motsatt tendens i nyere tid hvor den eneste kilde til mening er subjektet, det vil si den menneskelige bevissthets virksomhet: Her er mennesket i kraft av bevisstheten det skapende og fortolkende subjekt, og dets objekt der ute er i bunn og grunn et umælende *noe* med en tvilsom realitetsstatus, som kaller på utlegning. Forenklet og noe karikert er mennesket og dets *ståsted* dermed sentrum i en periferi som utgjør dets *omstendigheter*, en vesensfremmed omverden som bevisstheten – i hjerneforskningens tid eventuelt «vitenskapelig» forstått som hjernen – på en eller annen måte fortolker i sitt bilde og samtidig søker å trenge inn i for å uteske dens funksjonsmåter. Verden legges til rette for utforskning, bruk, utnyttelse eller adspredelse. Mennesket er aktøren som forstår og anvender, verden er et stumt materiale som byr på aktivitetsmuligheter for en geskjeftig entreprenør innen handel, vitenskap, kunst og friluftsliv. Og når det gjelder musikken, må den utfra et slikt perspektiv nødvendigvis forstås utelukkende som et talerør for dette subjektive sentrum, et talerør for det som beveger seg – for eksempel som sinnsbevegelser – i mennesket, gjerne som subjektivitetens reaksjoner på dets omstendigheter. I dette scenariet er mennesket på en måte fanget i sin subjektivitet – ja, endog i sin hjernevirksomhet – og har ingen tilgang til større meningsgivende sammenhenger som det måtte inngå i.

Noen vil si at Kants filosofi har bidratt til å legge til rette for en slik kultur: Han vender blikket mot bevisstheten for å forstå dens rolle i

konstitueringen av verden, og han kan forstås dithen at mennesket står overfor en fenomenverden som egentlig sier mer om hvordan våre oppfattelsesevner er organisert enn hvordan verden egentlig er beskaffen. For ifølge Kant er jeg, enkelt sagt, henvist til hvordan verden fortoner seg *for meg*, og dette i kraft av den sansende og forstående bevissthets egen funksjonsmåte. Dermed kan man ikke satse på at verden slik den fremstår, bringer en i kontakt med noen *egentlig* virkelighet, med verden i *seg selv* – «tingen i seg selv». Den forstående tenkning er dermed ikke en sporsans «inspirert» av og i pakt med verdens formende krefter, men snarere en slags formålstjenlig *forstand* her i forstandens egen «dennesidighet».

At Kants erkjennelseslære har spilt en avgjørende rolle i kulturen, er alle enig om, men et filosofisk sett mildt sagt langt mindre skarpsindig bidrag til kulturen finner man i deler av den nyere hjerneforskningen, som svært ofte har vist seg å invitere til en type «tankeløse» utlegninger hvor jeg og min bevissthet egentlig er å forstå som hjernen selv.² Hypotesen synes å være at de prosesser man kan iakttå i hjernen, simpelthen er selve det tenkende jeg. Det skulle for eksempel innebære at det som foregår i forskerens hjerne, egentlig er forsker-jeget som geberder seg idet det baler med sine tanker og mistanker på veien mot en eventuell konklusjon. Prøver man å tenke tanken helt ut, er man dømt til å strande, for fraværet av JEGet som noe mer enn sin hjerne blir skrikende. Sier man at det er den «enerådende» hjernen som tenker og inngir forsker-jeget dets tanker, er jeget (eller kall det hva du vil) allerede forutsatt og underforstått: Jeget som den uunngåelige våkne, selvbevisste, spørrende og formulerende instansen i verden – subjektet som blant annet gjør hjernen til gjenstand (objekt) for forskning, som er og blir det tenkende og talende som søker å forstå og gjøre seg forstått overfor andre jeger, som også baler med eksistensen, med føden, med kjærligheten, med det gåtefulle, med sannheten som ikke ligger i dagen, men som bare kan foresveve et levende jeg som undrer seg ute i verden ...

---

2 Et representativt eksempel er Kaja Nordengens *Hjernen er stjernen* (2016). Boken bringer en mengde i og for seg interessant informasjon fra hjerneforskningens forskningsfront, men når det gjelder forholdet mellom det bevisste jeget og hjernen, er den nærmest blottet for grunnlagsproblematisering, enn si filosofiske mistanker overhodet. Påstanden om at «du er hjernen din», fremstår nærmest som «hard fact» hentet rett ut av den observerte hjernen. Det samme inntrykket får man når man leser Brean og Skeies *Musikk og hjernen* (2019), som omtales nedenfor.

Kort sagt: Problemet er at det hjernen «forteller» forskeren, tross alt forutsetter et *tenkende og fortolkende forsker-jeg* som mener å kunne lese noe ut av det hjernen måtte tyde på. Når det gjelder hele denne problematikken, hjelper det ikke med all verdens hjerneforskning, men kun ren førvitenskapelig selvbesinnelse. Man må vite *med seg selv* hva det er å være et jeg. Annen tilgang har man ikke. Det dreier seg altså om en besinnelse på denne *unike* erfaringen som er forutsetningen for all verdens empiri. Og det er selvsagt ingenting ved erfaringen av hjernen som tyder på at man står overfor et jeg. Således har man fortsatt sitt ord i behold når man fastslår at filosofien er vitenskapenes mor.

Og så omsider tilbake til musikken – som, for å yte den rettferdighet, fortjener denne ekskursen som grunnlag. For når den tenkende bevisstheten reduserer seg selv til sin hjerne, risikerer for eksempel nettopp erfaringen av musikkens eksistensielle meningsappell å få en temmelig trist medfart, slik den for eksempel utlegges i Are Brean og Geir Olve Skeies utfordrende bok *Musikk og hjernen* (Brean & Skeie, 2019). Her forstås erfaringen av meningsfull musikk som en slags påskjønnelse fra «hjernens belønningssystemer» (Brean & Skeie, 2019, s. 135). Og sånn må det altså gå når forfatterne som tenkende subjekter studerer hjernen med den selvforståelse at «det jo egentlig er hjernen som studerer seg selv» (Brean & Skeie, 2019, s. 7). Når det uomgjengelige jeget i den grad abdiserer til fordel for sin hjerne, blir resultatet deretter. Hvor «bevisstløs» en viss type hjerneforskningsinspirert filosofi enn er, så bidrar den ytterligere – i kraft av «vitenskapelig» autoritet – til den bevissthetssentrerte kulturen som jeg har skissert, hvor omverdenen risikerer å bli redusert til et rent bevissthetsprodukt, eller som i dette tilfellet: til det rene hjernespinn.

I de tilfellene hvor Kant måtte bli tatt til inntekt for hjerneforskningens mest tankeløse utlegninger, kommer han selvsagt i ufortjent dårlig selskap. For i den tapning jeg har antydnet, fører hjerneforskningen ikke bare til en bevissthetssentrert mistenkeliggjøring av omgivelsenes virkelighetsstatus, men til en underkjennelse av selve bevisstheten i retning av å være avledet, ja så å si fremtryllet av sitt objekt: hjernen. Å innse at jeg *har* en hjerne³

3 Kfr. den megetsigende tittelen *The Self and Its Brain* på en bok fra 1977 av filosofen Karl Popper og hjerneforskeren John Carew Eccles, et viktig bidrag til en problematisering av forholdet mellom jeget og hjernen. En nålevende kapasitet i så henseende er Raymond Tallis.

som er *involvert* når verden engasjerer mitt bevissthetsliv og jeg utfolder min spørrende og erkjennende virksomhet, er noe helt annet. Om denne involveringen vet hjerneforskningen åpenbart en god del.

* * *

En kritikk av forståelsesformer som kan ha bidratt til en reduksjon av naturen og verden til en passiv omgivelse, finner man blant annet hos filosofen Schelling (1775–1854) i hans oppgjør med Fichtes Kant-inspirerte *jeg*-filosofi på begynnelsen av 1800-tallet og hos filosofen Heidegger (1889–1976) i hans værensfilosofi og dens oppgjør med en dominerende vesterlandske tingliggjørende og instrumentell verdensforståelse. Så ulike disse filosofene enn er, synes de å ha en beslektet grunnintuisjon og dermed noen vesentlige fellestrekk som har bidratt til å kaste lys over mine egne betenkeligheter med hensyn til en altfor subjektentrert bevissthetsfilosofi, en såkalt subjektiv idealisme.

Når det gjelder bevisstheten som fornemmende og erkjennende instans i verden og en tilsvarende formende og ordensskapende instans i naturen, kan det hos de to filosofene være snakk om ulike betegnelser og begreper, uten at terminologien og de eksakte sontringene som begrepene innebærer, blir avgjørende for mitt mer generelle anliggende. Når det gjelder Schelling, tar hans filosofi altså form i et oppgjør med Fichte og hans Kant-inspirerte transcendentalfilosofi. Schellings anliggende er å redde naturen som reell, aktivt skapende virksomhet fra å bli forstått som en fremtoning med et ansikt og en utforming som utelukkende skyldes vår egen måte å se tingene på. Hos Schelling er det snakk om den bevisste *ånd* eller *fornuft* i mennesket, forstått som en oppvåkning av naturens egen ubevisst organiserende ånd eller rasjonalitet. For ham kommer altså naturens bundne, blindt virkende rasjonalitet til seg selv i mennesket. Her kommer den til bevissthet – til selvbevissthet.

Det er interessant å se hvordan Schelling i brevvekslingen med vennen Fichte prøver å dempe motsetningene mellom dem. Schelling forsikrer Fichte (Beiser, 2008, s. 496–497) om at det *tenkende jeg* fortsatt er det sentrale, men da som en kulminasjon av alle naturens organiske krefter. Som det heter i en berømt formulering av essensen i Schellings naturfilosofi: «I mennesket slår naturen øynene opp og blir vår seg selv.» I en stadig gjentatt kommentar til denne Schellings forståelse illustrer Heideggers

berømte biograf, Rüdiger Safranski, sakens kjerne når han spør «Er det ikke et under at evolusjonen har frembragt en bevissthet som kan begripe evolusjonen?» (Gaulhofer, 2014)⁴ I menneskets tenkende bevissthet blir skaperverkets ordnende krefter så å si fristilt både som vesenserkjennende og fantasifullt skapende mulighet. Og det er i en slik sammenheng kunsten og ikke minst musikkens ordløse meningspotensial må forstås. Det er som om naturen i siste instans gjennom mennesket røper noe om et fritt skapende potensial, ja et frihetspotensial som så også blir forutsetningen for mennesket både som kunstner og som ansvarsbevisst aktør i verden.

I denne *identitetstenkningen* blir det absolutte skillet mellom subjekt og objekt problematisk. Det menneskelige subjekt blir i kraft av den tenkende bevissthet *qua* oppvåknet natur noe mer enn et subjekt i vanlig forstand. I subjektets tenkning avslører verden eller naturen så å si sitt formskapende vesen idet tenkningen danner sine begreper og således kommer på sporet av enhet og sammenheng. Det er riktignok subjektet som forholder seg til objekter, men dette subjektet er båret og næres i noe som omfatter både subjekt og objekt, og som synes å manifestere seg i en fornemmende og tenkende bevissthet. Tenkningen hever seg over subjekt og objekt, innsirkler dem begge idet den danner de to begrepene, og besinner seg på forholdet mellom dem. Tenkningen er noe mer enn subjektet som disponerer den, den er en slags kilde hvor en riktignok uoverskuelig helhet – la oss si *væren* i all sin alminnelighet – så å si gjør seg gjeldende som *underforstått*.

Vi skal dvele ytterligere ved sakens kjerne: bevissthetens hjemmehørighet i verden. Takket være sin allianse med tenkningen, hvor både subjekt og objekt har sin forhistorie forut for splittelsen, blir subjektet delaktig i en helhet som i siste instans overgår alt det kan tenke og danne begrep om. Det dreier seg om en delaktighet i en fundamental «sannhet», hvis frukter vi nyter godt av idet vi innser at vi er dømt til synspunktens begrensning. Tenkningen «vet» og manifesterer mer enn vi som subjekter kan vite og formulere. Den *underforstår* samlivet mellom subjekt og objekt, og *er* så å si den lysende arena hvor møtet kan finne sted. Idet for

---

4 Se Karl Gaulhofers intervju med Rüdiger Safranski i "Die Presse", Print-Ausgabe, 30.12.2014.

eksempel tenkningen i den enkelte «legger seg flat» – eller kanskje snarere «legges flat» – og således stiller seg til disposisjon for et musikalsk forløp, er det her i subjektets bevissthet, og kun her, at musikken blir seg selv. Musikken kan da forstås som en aktiv instans, nærmest som et subjekt (gjerne i form av et slags *du*) som gjør menneskets tenkende bevissthet til gjenstand for sin bevegende, talende kraft slik at bevisstheten blir satt i en tilstand av lyttende «passivitet».

Igjen: Det er først i samværet mellom menneskets naturgitte bevissthet og verden der ute at verden (med dens menneskeskapte musikk) viser seg. Det er slik og bare slik verden kommer oss for øre og «for øye» – det er bare slik verden «verdner», kunne man kanskje si med et uttrykk fra Heidegger. Fargene produseres ikke i øyet og tonene ikke i øret, men disse verdenskvalitetene fordrer nettopp et verdensbeslektet organ, nemlig en inn-forstått seende og hørende bevissthet, for å kunne oppfattes. Naturen måtte altså komme til bevissthet i mennesket for at naturen der ute skulle komme til orde, tale til oss – og «verdne» – i sin sanne skrud på egne premisser.

Vender vi nå tilbake til Schelling, kan vi si at denne bevissthets inn-forståthet gir mennesket en tilhørighet til verden, til naturen som skaperverk, til det skapende – og ad denne vei til et opphav som riktignok fortaper seg i det Schelling kaller *det uendelige* eller *det absolutte*. Og det samme spørsmålet om tilhørighet er et vesentlig moment hos Heidegger. For hos ham er tenkningen «værens tenkning», idet den både «tilhører» og «hører på» væren:

Tenkningen, enkelt sagt, er Værens tenkning. Genitiven sier to ting. Tenkningen er Værens, for så vidt som tenkningen tilhører Væren i kraft av at den er fremkalt av [*skjer ut av*] Væren. Tenkningen er samtidig Værens tenkning, for så vidt som den hører på Væren idet den tilhører Væren. (Heidegger, 1968, s. 8)⁵

5 Kfr. tysk utgave: Fra «Brief über den Humanismus» (Heidegger, 1996, s. 316): «Das Denken, schlicht gesagt, ist das Denken des Seins. Der Genitiv sagt ein Zwiefaches. Das Denken ist des Seins, insofern das Denken, vom Sein ereignet, dem Sein gehört. Das Denken ist zugleich Denken des Seins, insofern das Denken, dem Sein gehörende, auf das Sein hört. Als das hörend dem Sein gehörende ist das Denken, was es nach seiner Wesensherkunft ist.» [Som det hørende værenstilhørende er tenkningen det den ifølge sin vesensopprinnelse er. (Min oversettelse. PCK)].

Her er tenkningen i sitt utgangspunkt et lyttende, fornemmende organ i «værens åpenhet». Det er «en åpenhet som aller først lyser opp dette ‘mellom’ som gjør at det kan ‘være’ et ‘forhold’ mellom subjekt og objekt». Tenkningen som subjektet disponerer, ja, kan identifiseres med det Heidegger omtaler som «værens [lysende] åpenhet» (Heidegger, 1968, s. 46). Og for Heidegger er tenkningen som potensial «av vesen allerede inntatt av væren», den er et værensuttrykk som lytter til sitt moderskjød idet den i Heideggers språkbruk allerede i utgangspunktet «er lagt beslag på» av værens tiltale (Heidegger, 1968, s. 61).

Musikken er for meg altså ikke bare et menneskeskapt og høyst menneskepreget fenomen, men et slags verdensoppkomme av potensiell «selvlysende» mening. Ja, i sin førspråklighet er den for meg nærmest blitt selve innbegrepet av uutsigelig tiltale, noe som så å si vitner om at det gis mening i verden. Selve begrepet mening har i stor grad dermed fått sin fylde fra musikkerfaringen – til forskjell fra det man kunne kalle *betydninger* – betydninger som betyr i kraft av det de antyder eller tyder på. Det er åpenbart at dette meningsbegrepet leder dette mitt forsøk henimot noe spekulativt som vitner om det uutgrunnelige ved musikkerfaringen. Og denne grenseerfaringen og begrepet grense vitner igjen om en slags «grenseløs» *bevissthet* om et større felt hvor det gis grenser.

Referanser

- Beiser, F. C. (2008). *German Idealism. The Struggle against Subjectivism, 1781 – 1801*. Cambridge, Massachusetts, London, England: Harvard University Press.
- Bergson, H. (1989). *Den filosofiske intuisjon: To essays* (S. H. Bruland & A. Aarnes, Overs.). Oslo: Gyldendal.
- Brean, A. & Skeie, G. O. (2019). *Musikk og hjernen*. Oslo: Cappelen Damm.
- Gaulhofer, K. (2014, 30. desember). Rüdiger Safranski: „Im Naturganzen ist der Geist am Werk“. *Die Presse*. <https://www.diepresse.com/4628982/rudiger-safranski-im-naturganzen-ist-der-geist-am-werk>
- Heidegger, M. (1968). *Brev om humanismen*. Oslo: Cappelens forlag.
- Heidegger, M. (1996). *Wegmarken*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Ingarden, R. (1962). *Untersuchungen zur Ontologie der Kunst*. Tübingen: Niemeyer.
- Nordengen, K. (2016). *Hjernen er stjernen*. Oslo: Kagge Forlag.
- Popper, K. & Eccles, J. C. (1977). *The self and its brain*. New York: Springer.